

УДК 821.111:81'42"20"
 ДМИТРО ДРОЗДОВСЬКИЙ

(Київ)

orcid.org/0000-0002-2838-6086

<https://doi.org/10.33989/2524-2490.2019.30.188733>

ОСОБЛИВОСТІ ПОСТПОСТМОДЕРНІСТСЬКОГО ПСИХОЛОГІЗМУ В СУЧАСНОМУ БРИТАНСЬКОМУ РОМАНІ

У статті досліджено стратегії «воскресіння суб'єкта» в дискурсі англійського постпостмодерністського роману. Наголошено на реактуалізації психологізму в сучасних романах Великої Британії. Розкрито природу взаємодії персонажів із суспільством, художнє ревізювання суспільно-політичних проблем тощо. Проаналізовано особливості світогляду персонажів, наділених винятковими рисами (наявність синдрому Аспергера, неможливість чути неправду тощо). Наголошено на тому, що світорозуміння постпостмодерністських персонажів детерміноване генетико-фізіологічними особливостями, що дає можливість сприймати реальність максимально об'єктивно, відсторонено й аналітично. Водночас персонажі виявляють стратегії постпостмодерністського гуманізму, який докорінно відрізняється від гуманістичних традицій ХХ ст., а також нетипової емоційності, яка дає можливість зберігати в собі людське, що, проте, більше не є чинником конфліктності в соціальному просторі. Персонажі задаються питанням про природу творчості, комбінування й поєднання раніше не поєднаних слів і смислів задля творення нової образності тощо.

Ключові слова: постпостмодернізм; англійський роман; психологізм; Девід Мітчелл; Марк Геддон; Іен Мак'юен; М.Дж. Гайленд; інклюзія; аутизм.

Англійський постмодерністський роман є простором художніх експериментів і майданчиком для експлікації нових світоглядних настанов, пов'язаних із постмодерною недовірою до «великих наративів», деконструкцією наративних форм тощо. Розкриття соціальних проблем, ревізювання історичного дискурсу з одночасною ре- й деконструкцією колоніального дискурсу й механізмів влади, властивих цій літературі в ХІХ – на поч. ХХ ст., не було ключовим завданням англійського постмодерністського роману. У літературі 1960–1970-х рр. маємо спроби вийти на рівень англійської рецептивної моделі французького екзистенціалізму (версії А. Камю й Ж.-П. Сартра), репрезентовані зокрема у творчості Айріс Мердок, яка здобула професійні знання з історії філософії та була фаховою дослідницею екзистенціалізму. З огляду на те, що одним із хрестоматійних (і, безперечно, доволі спрощених, хоча й правильних з огляду на сутність цього феномену) визначень екзистенціалізму є метафорична дефініція «екзистенціалізм – це гуманізм», важливо все ж таки звернутися до аналізу світоглядно-філософських, гуманістичних особливостей суб'єкта англійського роману. Потреба у вивченні гуманізму впливає ще з однієї особливості цієї літератури: наявності в її лоні шекспірівського дискурсу. На думку значної кількості англійських істориків літератури, у ХХ ст. вона виростає так само з шекспірівської традиції, одним із чільних компонентів і чинників якої є гуманістичний світогляд, що, безперечно, здобуває модифікації в нових культурно-історичних епохах.

У теорії сучасної культурно-історичної епохи, що прийшла на зміну постмодернізму й у вченні Т. Вермюлена та Р. Ван ден Аккера здобула назву «метамодернізм», ідеться про «воскресіння» емоційності, «великих наративів», щирих почуттів і переживань, які притаманні персонажам метамодерністського мистецтва. Зрештою, саме поняття «метамодернізм» значно більше корелює з модернізмом, ніж постмодернізмом. Англійському модерністському роману притаманні наративні експерименти в аспекті творення принципово нового часопростору (Дж. Джойс, В. Вулф, Г. Джеймс та ін.), проте в естетичному плані особливістю модерністських романів є розкриття нового типу чуттєвості, реалізованій зокрема і за допомогою інтенсифікованої репрезентації тілесності (Д. Г. Лоуренс та ін.). Проте в метамодерністському мистецтві відбувається реактуалізація дискурсу чуттєвості: саме специфіка сприйняття митцем або ж його мистецькою ідентичністю дійсності полягає у важливості сконструювати певну ціннісну модель, утворити парадигму смислів, яка водночас корелює із сучасними теоріями «соціального мистецтва», яке вже не замикається у «вежі зі слонової кістки», а постає одним із чинників зміни зовнішньої дійсності. У такому разі воно в певний спосіб відображає важливі для суспільства соціально-політичні проблеми та ревізює тенденції, пов'язані з моментом сьогодення.

У сучасному англійському романі, який окреслимо як постпостмодерністський (концепція метамодернізму не вичерпує всієї специфіки, тому голландська теорія Т. Вермюлена й Р. Ван ден Аккера (Mitchel, 2004) постає одним із компонентів загальної теорії постпостмодернізму), доволі виразною є реакція авторів на суспільні проблеми, притаманні британському суспільству початку ХХІ ст.: загроза тероризму, війна в Іраку, проблема соціальної незахищеності та невключеності (питання інклюзії) у різні процеси людей з особливими потребами тощо. Ці явища знаходять своє художнє осмислення в просторі сучасного роману, зокрема у таких авторів, як І. Мак'юен (Мак'юен, 1998; Мак'юен, 2008; Мак'юен, 2007), М. Геддон (Haddon, 2004), Д. Мітчелл (Mitchel, 2004), Д. Лодж (Lodge, 2002) та ін.

З огляду на зазначене вище стратегії дослідження сучасного британського роману актуалізують важливість вивчення такої категорії, як психологізм. Мета статті – розкрити специфіку психологізму англійського постпостмодерністського роману в аспекті виявлення світоглядних особливостей персонажів та окреслення причин їхньої поведінки, детермінованої біологічно-генетичними чинниками.

Психологія персонажів англійського постпостмодерністського роману представлена в новий спосіб: психічне життя персонажів детерміноване сцієнтистським і медичним дискурсами, про що вже було зазначено в попередніх дослідженнях (Дроздовський, 2018). Наратори пояснюють особливості соціально-політичних, комунікативних, психологічних проблем, залучаючи до своєї художньої візії досягнення з біохімії, фізіології людини, нейронаук та ін. Розкриття специфічних рис мислення персонажів, які мають невралгічні відхилення (синдром Аспергера як вияв аутизму та ін.), набуває особливої значущості. Крім того, у романі «Хмарний атлас» Д. Мітчелла йдеться про зображення персонажів, які, перебуваючи в цілком реалістично зображеній реальності (у романі актуалізовано «реальний» компонент), водночас відчують, що не можуть зрозуміти всього комплексу проблем, маючи лише «фізичне» відчуття дійсності. Музика (створення секстету) постає формою метафізичного пізнання дійсності й утривалення в музичному феномені смислів, які мають надчасовий потенціал. У такому разі доцільно схарактеризувати англійський постпостмодерністський роман як такий, у якому реактуалізовано постромантичні тенденції, зокрема пов'язані з кантіанською парадигмою пізнання прекрасного. Для Генрі Пероуна, протагоніста роману «Субота» (Мак'юен, 2007) І. Мак'юена, загадкою лишається здатність митців створювати неповторні художні образи, сам момент народження метафори. Як фаховий нейрохірург, Генрі прагне зрозуміти, що ж дає можливість митцеві із нескінченної кількості варіантів залишитися саме на використанні того й того художнього образу, аби створити щось неповторне. Для протагоніста наявні сьогодні в медичній літературі пояснення видаються недостатніми, тож персонаж, наділений науковим світосприйняттям, не виключає можливості переживання людиною метафізичного досвіду, який наразі неможливо пояснити в науковий спосіб за браком потрібних інструментів. Подібної думки дотримується й протагоніст у романі «Дивний випадок із собакою вночі». Кристофер у душі ранніх англійських просвітителів (зокрема Дж. Локка), відводить особливе місце у своїх теоретичних міркуваннях Богові, існування якого ані спростовує, ані заперечує, розуміючи, що наразі наука не має достатньо фактів про те, як Усесвіт розпочався з «нічого», що було до появи Всесвіту й матерії тощо.

У романі «Дивний випадок із собакою вночі» недостатньо глибоко з психологічної точки зору розкрито внутрішні сум'яття Кристофера в аспекті розуміння власної інакшості. Ю. Павленко зауважує, що у французькому «Я»-романі «дефініція "письмо від Я" передбачає встановлення межі у наративному аспекті художніх творів, що обираються об'єктом дослідження. Однією з вихідних позицій аналізу письма героя у французькому романі виступає ідея того, що наративний візерунок письма про Себе не може автоматично зводитись до оповіді від першої особи однини, а вимагає пояснення на основі координат художнього тексту. Звичайно, згадка у романі про факт письма героя-оповідача (може різнитися від простого "Я пишу"), що організовує художній простір твору, є маркером визначення його як письма про Себе фікційного суб'єкта» (Павленко, 2015, с. 128). У сучасному англійському романі «Дивний випадок...», який відповідно до французької літературознавчої термінології так само можна було назвати «Я»-романом, Кристофер фіксує в щоденнику, що не розуміє людей навколо себе, оскільки ті постійно вдаються до казання неправди й заплутування як інших, так і себе. Протагоніст не прагне сконструювати образу фікційного суб'єкта: автор створює наратора, який будь-що прагне довести свою автентичність і наблизитись до реального життя. Для протагоніста роману зовнішній світ суперечить його власним світоглядним позиціям, у центрі яких – сприйняття всіх подій відповідно до принципів логіки й математичного обрахунку закономірностей, тенденцій, що впливають із ситуацій. Проте в окремі моменти герой розуміє свою невключеність у зовнішній світ, інклюзивна політика, спрямована на утвердження толерантного ставлення до таких юнаків, як Кристофер, поки що в Британії не є досконалою. Хлопця дражнять, ображають, над ним відверто кепкують, причому подеколи до цього вдаються навіть рідні батьки. М. Геддон недостатньо повно розкриває психологізм Кристофера, що, безперечно, зумовлене особливим типом нарації (роман написано у формі щоденника юнака із синдромом Аспергера). У романі не представлено наратора, який знає все, а отже, може пояснити, що відбувається у внутрішньому світі героя. Психічний вимір Кристофера загалом залишається загадкою для більшості: батьки, викладачі, сусідка не можуть зрозуміти особливостей візуалізації, що притаманні юнакові. Він сприймає світ як систему з різних ланцюжків, між якими важливо встановити закономірність. Спосіб, у який персонаж словесно чи графічно візуалізує реальність, зокрема окремі її проблемні аспекти, видається незрозумілим для інших. Часто кепкування над Кристофером детерміноване тим, що однолітки вважають хлопця не просто «дивним», а й небезпечним. Кристофер не може дати фізичну відсіч, проте в моменти паніки персонаж починає кричати. Крик є формою захисту від зовнішнього світу й своєрідним захисним механізмом. Персонаж переживає психологічне напруження, коли потрібно вирушити з дому заради того, щоб знайти ключі до загадки, яку юнакові підкинуло вбивство пуделя Веллінгтона. Можна лише здогадатися, якими є страхи персонажа, котрий полишає місце, яке є чи не єдиним простором, що сприймається як безпечний. Для головного героя роману його кімната – частина будинку – найбезпечніший простір, який за рівнем захисту можна порівняти хіба що зі щоденником, який так само доцільно сприймати як особливий простір, до якого тікає психічна уява персонажа, залишаючи в щоденнику ключ до розуміння мисленневих процесів, що відбуваються у свідомості персонажа.

Зазначений психологічний аспект у сучасних британських романах постає недостатньо повно репрезентованим. У романі «Угамуйте мене» (Гайленд, 2008) протагоніст М. Дж. Гайленд так само переживає свою інакшість, проте, на відміну від Кристофера, для якого захистом є студіювання математики, хлопець має слабший рівень психічного захисту від подразників зовнішньої реальності. Перебування Джона в коледжі й спілкування з іншими однолітками спричинює усвідомлення ним

того, що задля успішного життя потрібно казати неправду. Він піддає критиці систему релігійно-моральних приписів, що діють у його навчальному закладі, де представлена доволі потужна католицька традиція викладання. Батьки, бабуся, викладачі – усі постають суб'єктами дискурсу неправди, який Джону неприйнятний через анатомічно-фізіологічну специфіку. Письменниця так і лишає до кінця непроясненим момент, пов'язаний із тим, що ж, власне, впливає на фізіологізацію реакцій протагоніста на вияви брехні з боку зовнішньої дійсності. Автори постпостмодерністського роману, актуалізуючи дискурс суб'єктності, тобто наголошуючи на особливостях внутрішнього світу персонажів, їхнього емоційного реагування на світ тощо, не вдаються до пояснення внутрішніх розладів і девіацій, які, як у романі «Угамуйте мене», спричинюють катастрофу (герой готовий убити власних батьків, щоправда, цей напад люті завершується у творі відповідно до моделі «щасливого сценарію» / happy end). М. Дж. Гайленд відходить від принципів реалістичного зображення в епізоді, що стосується нападу протагоніста на батьків. Читач до кінця не знає, що, власне, відбулося та чи цей напад не є вигадкою, проекцією певних психічних травм і комплексів, що спричиняють формування в персонажеві фіктивної реальності, яка постає заміником справжньої. В «Угамуйте мене» має місце зображення художнього світу, позначеного впливами католицької системи виховання в Ірландії.

У повісті «Чи далеко до Вавилону?» (Джонстон, 1983) Дженніфер Джонстон наголошено на проблемі множинної ідентичності ірландців. Така множинність сформована в результаті особливостей історії та специфіки колоніально-антиколоніальних відносин між Англією та Ірландією. Ситуації збройних протистоянь, воєнних конфліктів тощо спричинили формування різношарової ірландської ідентичності, коли, відповідно до міркувань, висловлених у повісті Дж. Джонстон, персонажі говорять одне, водночас думають зовсім інше, а чинять у третій спосіб. Така тривимірність ідентичності детермінує дискурс неправди, притаманний ірландському суспільству.

Специфічний тип ідентичності пов'язаний із колоніальною політикою Лондона стосовно Дубліна. Проте М. Геддон узагальнює зазначену проблему й наближає її до дискурсу «постправди». До кінця не зрозуміло, що, власне, спонукало батьків удатися до такої брехні. З одного боку, вони відповідно до власних уявлень (усталених у суспільстві конвенційних упереджень і стереотипів щодо таких понять, як «щаслива родина», «шлюб» та ін.) вирішують, що буде краще, аби син не довідався про причини їхнього розлучення. З другого боку, залишається питання про те, чи самі батьки розуміють, що намагаються приховати; чому вони сприймають розлучення як те, що потрібно приховати від сина. Мотивації другорядних персонажів у романах М. Геддона й М. Дж. Гайленд залишаються до кінця не проясненими. До постпостмодерністського періоду в англійській літературі не було спроб описати психологічні аспекти світогляду юнаків із синдромом Аспергера або саванта та ін. Специфіка світосприйняття залишається досі подібною до феномену «чорної скрині» або ж комп'ютера. Автори романів наголошують на тому, що важливо зафіксувати вияви психічної реакції таких персонажів стосовно подій і явищ у зовнішньому світі, проте вони не розкривають психологічних колізій усередині свідомості персонажів. Ідеться, радше, про спробу створення нового типу літератури, у якій важливо інкорпорувати аспекти медикалізованого сприйняття тіла, телесності загалом тощо. Автори пояснюють соціальні конфлікти, комунікативні непорозуміння між героями літературних творів шляхом апелювання до фізіології персонажів, проте можна погодитися із С. Лофтис (Loftis, 2015), що часто психічне збудження в таких персонажів передане або недостатньо переконливо, або стереотиповано, або ж відповідно до традиційного й почасти клішованого уявлення самих письменників про аутизм та його різновиди.

Автори підводять читачів до думки, що надзвичайно важливим чинником соціального виміру життя є вимір генетичний, оскільки саме особливості генетики дають можливість сходитися людям для створення родин, формування професійної спільноти однодумців або ж залишатися непримиренними ворогами. Протагоністи романів М. Геддона й М. Дж. Гайленд є носіями особливого генотипу, який робить їх винаятковими й водночас не дає можливості переживати ті почуття, які притаманні «звичайним» людям, як їхні батьки, родичі, сусіди тощо. Саме генетичні відмінності допомагають створити в сучасному англійському романі образ «Іншого», наділеного водночас потребою виявляти свою інакшість, утверджуючи її в загальному сприйнятті. Кристофер, переживаючи через проблеми в розумінні однолітків та конфлікти з батьками, вирішує, що з часом мусить утворити родину, для цього персонажеві потрібно лише стати успішним, а досконале знання математики є для героя запорукою соціального успіху. Отже, персонаж не відмежовує себе від суспільства, не прагне до ескейпізму, притаманного персонажам-юнакам у літературі середини ХХ ст. Кристофер готовий до діалогу зі світом, за допомогою чого він зможе зробити прорив у науці й довести свою суспільну вагу. Для Джона навчання також є пріоритетним, хоча персонаж роману М. Дж. Гайленд і не має настільки потужного психологічного захисту, як Кристофер. Зрештою, варто зауважити, що Джон не є аутистом (не має синдрому Аспергера), а лише надмірно фізіологізований у сприйнятті неправди.

Медикалізація й фізіологізація англійських постпостмодерністських персонажів, їхніх учинків, способу світосприйняття посилює реалістичні тенденції в англійському постпостмодерністському романі та сприяє інтенсифікованій репрезентації суб'єктності з притаманним їй комплексом психологічних переживань, проте не є автоматичним чинником психологізації наратива.

У романах І. Мак'юена психологічний бік зображення внутрішніх станів персонажів хоча й опосередкований іронічністю й подеколи скептичністю, проте перебуває в центрі авторської уваги. Зокрема, у «Суботі» маємо чимало розмислів протагоніста Генрі Пероуна над тим, що ж відбувається всередині людини в момент сильних емоційних потрясінь, коли сидиш у літаку й дізнаєшся про неминучу аварію, або ж коли поет створює новий вірш, або коли група людей молиться й переживає потужні релігійні переживання. І. Мак'юен уважний до зображення внутрішнього світу своїх героїв.

Попри те, що протагоністом роману є нейрохірург, він зображений як той, хто має особливо тонке відчуття реальності. Інакше як пояснити ті епізоди, коли Генрі проектує відчуття інших людей на власні або ж намагається поставити себе на місце інших людей, котрі перебувають у ситуації сильного емоційного збудження, спричиненого аварією, психонейрофізіологічними розладами тощо. У романі «Амстердам» (Макьюен, 1998) антагоністичні й подеколи загалом агоністичні стосунки між двома чоловіками зображені з психологічною переконливістю, хоча ставлення персонажів до світу є доволі іронічним і подеколи скептичним. І. Мак'юен удається до використання прийомів постмодерністської іронії, проте іронічність у висловлюваннях часто поєднана зі скептичністю й загалом філософським поглядом на природу речей. Така філософічність притаманна й головному героєві роману «Дитина в часі». Розмисли протагоніста про політику Великої Британії, про соціальну напруженість і соціальну нерівність, про жебрацтво й прихований економічний колоніалізм, замаскований у вигляді економічної політики, стає приводом для внутрішніх рефлексій персонажа, для зображення складних внутрішніх колізій, що виникають у результаті усвідомлення неспівмірності ідеалів суспільного успіху й відчуття власної свободи. Успіх у романі «Дитина в часі» часто залежить від уміння персонажа промовчати, а не висловлювати свого незадоволення суспільно-політичною ситуацією. У романі «Хмарний атлас» Д. Мітчелла зображення внутрішнього світу персонажів підпорядковане загальному мотиву художнього твору, який полягає у зіткненні людини й часопростору. Персонажі шести історій роману народжуються в різний час, проте переживають опір навколишньої реальності, вони не задоволені чинним порядком речей і сформованими соціальними нормами та правилами. У результаті усі головні персонажі перших п'яти історій розповідають особистісно марковану історію власного життя, що протистоїть офіційній історії. Експлікований у романі мотив фіксації індивідуальної пам'яті постає формою психологізації всього наратива.

Водночас у романі «Дивний випадок із собакою вночі» (Haddon, 2004) М. Геддона «аутичний» щоденник Кристофера позбавлений виявів внутрішнього психічного життя персонажа. Юнак так само фіксує все, що з ним відбувається, ніби прагнучи в такий спосіб словесно візуалізувати внутрішні механізми інтерпретації зовнішньої дійсності. Хоча М. Геддон і прагнув максимально повно наблизити мовлення свого героя до мовлення людей із аутизмом (він спілкувався з ними, фіксував особливості мовлення подібно до того, як І. Мак'юен упродовж року відвідував Лондонський королівський шпиталь, аби зануритися в царину нейрохірургії). У студії Соні Лофтис (Loftis, 2015), а також в інших роботах дослідниці представлено розшифрування реального аутичного мовлення, а також наведено приклади художніх фрагментів, створених відповідно до синтаксичних особливостей «аутичного» мовлення. Подібне завдання ставить перед собою й Марк Геддон, щоправда, у його романі не розкрито специфіки внутрішніх переживань героя, а отже, недостатньо чітко окреслено питання про те, чи здатний Кристофер відчувати емоційні переживання: якщо так, то в чому полягає відмінність таких переживань (адже персонаж не має дзеркальних нейронів, відповідно, не може ставити себе на місце інших і проектувати досвід інших на власні життєві устремління й світоглядні позиції). Особлива психологічна надричність представлена в романі «Угамуйте мене» М. Дж. Гайленд, де зображено сцени надмірної жорстокості людини в поводженні з кошенятами. Ця сцена утоплення тварини у ванній постає своєрідним пусковим механізмом виявлення жорстокості, властивої персонажам роману. В образах тихих жителів Ірландії змальовано здатність виявляти невмотивовану й незрозумілу агресію щодо Іншого. Зрештою, фінальною крапкою в ситуації тотальної суспільної жорстокості, маскованої за допомогою механізмів поширення неправди, є епізод, коли Джон нападає на власну матір, відчуваючи внутрішній потяг до скоєння злочину. Ми не знаємо, чи справді протагоніст роману був готовий завершити справу до кінця, оскільки письменниця не розкриває внутрішньої специфіки психологічних колізій і борінь юнака. Проте романові притаманне психологічне змалювання художнього світу як такого, що містить приховані шпарини й у якому персонажі живуть під уявними / фіктивними ідентичностями, дотримуючись принципів загального примирення й толерантності до Іншого, проте весь час порушуючи ці конвенції суспільного життя.

Сучасний англійський роман актуалізує проблему «повернення суб'єктності» (Декомб, 2011). Дозволю вжити метафоричне поняття «воскресіння суб'єкта» з огляду на те, що в постмодерністських наративах маємо тенденцію до уникнення будь-яких виявів емоційного сприйняття дійсності. Постмодерністський суб'єкт часто позначений рисами транквільності стосовно зовнішнього світу і його впливів. Дискурс повернення суб'єкта в постмодерністському романі є особливим феноменом, що має свою світоглядно-філософську специфіку, експліковану в потребі представлення особливої чуттєвості у сприйнятті персонажами зовнішнього світу. Дискурс повернення суб'єкта передбачає виявлення емоційного ставлення, ціннісних категорій, психологічних борінь персонажів. У голландській теорії метамодернізму Т. Вермюлена й Р. Ван ден Аккера (Mitchel, 2004) ідеться про метафору «розгойдування» суб'єкта метамодерністського наратива між двома протилежними мисами, позначеними бінарними емоційними, психологічними, світоглядними станами: апатії та пасіонарності, наївності й досвідченості, уникнення суджень про світ і бажання пізнати Істину. Постмодерністський наратив відмовляється від пізнання істини, яка в постмодернізмі загалом постає винесеною за дужки сконструйованого художнього світу.

Постмодерністський наратив реактуалізує ідею ніцшеанської філософії про множинність істини. У постмодерністському романі ідея множинності істини не заперечується, проте поруч із цими істинами наявна спроба сконструювати віру персонажів в існування онтологічної Істини, яка наразі не дається в чуттєвому та знаннєвому пізнанні, оскільки людство не досягнуло певного стану власного розвитку. Ця ідея особливо рельєфно представлена в романі «Хмарний атлас» Д. Мітчелла. Наявність,

бодай і гіпотетична, Істини актуалізує мотив пошуку онтологічного знання, потреби зрозуміти світ на якісно іншому рівні, ніж людство переживає тут і тепер. Онтологічними формами пізнання Істини в романах можуть бути музика (здатність створювати музичні шедеври, які постають формою опри- явлення Істини), математика (як досконала мова, позбавлена недоліків метафоричності та метоні- мічності, відповідно до яких відбувається уподібнення явищ і предметів, а отже, звуження картини світу; натомість аутичний розум постпостмодерністського протагоніста роману «Дивний випадок...» прагне пізнати навколишню дійсність як систему, у якій можливо встановити закономірності між її різними фрагментами). Кристофер дошукується розуміння природи інших, усвідомлюючи, що він не такий, як інші, персонаж роману М. Геддона прагне знайти для себе пояснення на рівні поведінки, психології стосунків тощо. Усе це визначає багатовимірність дискурсу «повернення суб'єкта» в су- часному англійському романі. Англійський постпостмодерністський роман репрезентує розрив із постмодерністською транквільністю літературних персонажів. Сконструйований у його лоні худож- ний простір засвідчує важливість емоційного реагування персонажів на феномени зовнішньої дій- сності. Водночас наявна недостатня розробленість психологізму, коли протагоністом роману є носій аутичного мислення. Наближаючи художній наратив до реального мовлення людей, які мають ау- тичні розлади, письменники наразі не мають інструментів для зображення глибоких психологічних переживань у внутрішньому світі персонажів, що, як можна припустити, пов'язане з недостатнім рівнем дослідження цього питання в медицині, це є одним із чинників творення художнього про- стору в постпостмодерністського романі. Аутична свідомість постпостмодерністських персонажів нагадує феномен «чорної скрині» або комп'ютер, внутрішні процеси якого залишаються незрозумі- лими для стороннього користувача.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- Бехта М. П. Алгоритм функцій наратора в сучасному художньому тексті. *Наукові праці. Філологія. Мовознавство*. Миколаїв : Вид-во ЧДУ імені Петра Могили, 2013. № 207, т. 219. С. 10–12.
- Гайленд М. Дж. Угамуйте мене / пер. з англ. Віктор Дмитрук. Львів : Кальварія, 2008. 248 с.
- Гинзбург Л. О психологической прозе. Ленинград : Худ. лит., 1977. 412 с.
- Декомб В. Дополнение к субъекту: Исследование феномена действия от собственного лица. Москва : Новое ли- тературное обозрение, 2011. 576 с.
- Джонстон Дж. Далеко ли до Вавилона? Старая шутка : пер. с англ. Москва : Худ. лит., 1983. 303 с.
- Дроздовський Д. Аутичне мислення й екзистенціалістські виміри постпостмодернізму. *Питання літературо- знавства*. 2018. № 98. С. 301–316.
- Макьюэн И. Амстердам. Москва : ФТМ ; Эксмо, 1998. 140 с.
- Мак'юен І. Спокута / пер. з англ. В. Дмитрук. Львів : Кальварія, 2008. 344 с.
- Мак'юен І. Субота / пер. з англ. В. Дмитрук. Львів : Кальварія, 2007. 256 с.
- Павленко Ю. Герой з пером в руках: казус літературної теорії. *Літературознавчі студії*. 2015. Вип. 43 (2). С. 125–136.
- Haddon M. The Curious Incident of the Dog in the Night-Time. London : Vintage, 2004. 226 p.
- Lodge D. The Consciousness and the Novel: Connected Essays. London : Secker & Warburg, 2002. 322 p.
- Loftis S. F. Imagining Autism: Fiction and Stereotypes on the Spectrum Indiana University Press, 2015. 208 p.
- Mitchell D. Cloud Atlas : a novel. London : Random House, 2004. 509 p.
- Vermeulen T., Van Den Akker R. Notes on Metamodernism. *Journal of Aesthetics and Culture*. 2010. 2.0. P. 1–14.

REFERENCES

- Bekhta, M. P. (2013). Alhorytm funktsii naratora v suchasnomu khudozhnomu teksti [Algorithm of narrator's function in contemporary literary text]. *Naukovi pratsi. Filolohiia. Movoznavstvo* [Scientific works. Philology. Linguistic studies], 207, 219, 10–12 [in Ukrainian].
- Dekomb, V. (2011). *Dopolnenie k subektu: Issledovanie fenomena deistviia ot sobstvennogo litca* [Addition to the subject: research of the phenomenon of action from the first position]. Moskva: Novee literaturnoe obozrenie [in Russian].
- Dzhonston, Dzh. (1983). *Daleko li do Vavilona? Staraia shutka* [How Far to Babylon?; The Old Jar]. Moskva: Khud. lit. [in Russian].
- Drozdosvskiy, D. (2018). *Autychnе myslennia y ekzyshtentsialistski vymiry post postmodernizmu* [Autistic mind and existential dimensions of post-postmodernism]. *Pytannia literaturoznavstva* [Problems of literature studies], 98, 301–316 [in Ukrainian].
- Ginzburg, L. (1977). *O psikhologicheskoi proze* [About philosophical prose]. Leningrad: Khud. lit. [in Russian].
- Haddon, M. (2004). *The Curious Incident of the Dog in the Night-Time*. London: Vintage.
- Hailend, M. Dzh. (2008). *Uhamuite mene* [Carry Me Down]. Lviv: Kalvariia [in Ukrainian].
- Lodge, D. (2002). *The Consciousness and the Novel: Connected Essays*. London: Secker & Warburg.
- Loftis, S. F. (2015). *Imagining Autism: Fiction and Stereotypes on the Spectrum* Indiana University Press.
- Makiuen, I. (1998). *Amsterdam* [Amsterdam]. Moskva: FTM; Eksmo [in Russian].
- Mak'iuen, I. (2008). *Spokuta* [Atonement]. Lviv: Kalvariia [in Ukrainian].
- Mak'iuen, I. (2007). *Subota* [Saturday]. Lviv : Kalvariia [in Ukrainian].
- Mitchel, D. (2004). *Cloud Atlas: a novel*. London: Random House.
- Pavlenko, Yu. (2015). *Heroi z perom v rukakh: kazus literaturnoi teorii* [Hero with feather in his hands: casus of literary theory]. *Literaturoznavchi studii* [Literary studies], 43 (2), 125–136 [in Ukrainian].
- Vermeulen, T., & Van Den, Akker R. (2010). Notes on Metamodernism. *Journal of Aesthetics and Culture*, 2.0, 1–14.

DMYTRO DROZDOVSKYI

PECULIARITIES OF POST-POSTMODERN PSYCHOLOGY IN CONTEMPORARY BRITISH NOVEL

In the paper, I explore the strategies of the "resurrection of the subject" in the discourse of English post-postmodern novel. It has been emphasized the essential role of psychology in contemporary British novels. This paper reports the results of the investigation about the nature of the interaction of characters with the society, artistic revision of socio-political problems, etc. has been revealed. The peculiarities of the outlook of characters endowed with exceptional features (presence of Asperger's syndrome, inability to hear untruth, etc.) have been discussed. It is emphasized that the worldview of post-postmodern characters is determined by genetic and physiological features, which makes it possible to perceive the reality as objectively as possible, discarded and analytically. At the

same time, characters find strategies for post-postmodern humanism, which is fundamentally different from the humanistic traditions of the twentieth century. Post-postmodern narrative reacts to the idea of the Nietzsche's philosophy of the plurality of truth. In the post-postmodern novels, the idea of plurality of truth is not denied but along with these truths there is an attempt to reach an ontological Truth, which is not currently given in senses and knowledge, since mankind has not reached a certain state of its own development. This idea is especially presented in David Mitchell's novel "Cloud Atlas." The main idea of the paper is that the hypothetical presence of Truth actualizes the motive of the ontological knowledge search, the need to understand the world at a qualitatively different level than humanity is experiencing here and now. Ontological forms of cognition of Truth in novels may be music (the ability to create musical masterpieces that appear as a form of the proclamation of the Truth), mathematics (as a perfect language, devoid of the disadvantages of metaphorical according to which the narrowing of the picture of the world occurs). Besides, the autistic mind of the post-postmodern protagonist of the novel "The Curious Incident..." seeks to know the surrounding reality as a system in which it is possible to establish regularities between its various fragments. All this determines the multidimensionality of the discourse of the "resurrection of the subject" in the contemporary British novels. The English post-postmodern novels represent a break with the postmodern tradition of novelistic characters. However, bringing the narrative closer to the actual broadcast of people with autism, writers currently do not have tools to depict deep psychological experiences in the inner world of characters. The autistic consciousness of post-postmodern characters resembles the phenomenon of "black box" or a computer whose internal processes remain incomprehensible to an outside user.

Key words: post-postmodernism; English novel; psychology; David Mitchell; Mark Haddon; Ian McEwan; M. J. Hyland; inclination; autism.

Одержано 10.05.2019 р.